

Anmeldelse af "Sange om stilhed og hjem."

Roman af Anne Lise Marstrand-Jørgensen. Gyldendal 2022

Af Stine Riis

En almenmenneskelig bog om at blive rigere i troen på hinanden og på fællesskabet. Deri ligger håbet.

Scenen er Østpreussen januar 1945. En karavane af tyske kvinder, børn og gamle mænd bevæger sig til fods nordpå gennem den iskolde vinter på flugt fra de russiske styrker, som nærmer sig hastigt fra øst. Vi er i krigens sidste måneder. Blandt de flygtende er den 11-årig Tulla, og det er gennem hendes øjne, ører og tanker, at første halvdel af historien er fortalt.

Hun er alene blandt fremmede, er holdt op med at tale, men registrerer alt hvad der sker med barnets stærke overlevelsesinstinkt, baseret på opvæksten i en kærlig familie og ikke mindst det tætte forhold til broderen Willi, med hvem hun fører en indre dialog. Med ham er hun, i sin insisterende drøm, på en videnskabelig polarekspedition. De ubærlige grusomheder hun ser og gennemlever på flugten, små børn der dør af sult og kulde, fanger der blive skudt, mennesker der forsvinder i havet under isen, sin egen sult og forfrysninger, overlever hun vha historierne om hvordan polarforskerne overlevede

I flash backs får vi historien om hvorfor barnet er blandt de flygtende. Hvordan nazismen trængte sig ind på familien, som ellers levede et godt liv i Königsberg (det nuværende Kaliningrad), hvor moderen havde en skobutik. Hun er norsk, og fra hende har de historierne om polarforskerne. I 1945 bor de i en landsby i det nordøstlige Preussen (nuværende Polen), faderen er ved Østfronten ligesom den ældste bror. Willi er 14 år og bliver indkaldt til Folkestormen. Moderen når ikke at flygte fra russerne, men i sidste øjeblik lykkes det storesøsteren at få overleveret Tulla til karavanen. En kvinde med to små børn accepterer at tage imod en seddel med fasterens adresse i Kiel

Karavanen går over isen ved Vistula-strædet og når Danzig (Gdansk). De hutler sig igennem i den sønderbombede by og kommer til sidst med et skib, som de tror sejler dem til Kiel, men som lægger til i København.

I København bliver flygtningene modtaget af tyske soldater og indlogeres først i barakker på havnen og derefter i en skole ved Søerne. De lever tæt sammen under uhygiejniske forhold. Maden er sparsom og dårlig. Sygdom, savn, ensomhed, desperation og død fylder dagene og ikke mindst nætterne, hvor traumerne bliver til mareridt. Skam og skyld martrer og giver sig udslag i skænderier og slagsmål. Danske læger må side 22, SOS Racisme — forår 2023 ikke tage imod de syge, som i stedet henvises til tyske lazaretter, hvor mange små børn omkommer

Da krigen slutter, bliver forholdene kun værre. De tyske soldater skiftes ud med danske vagter og reglerne strammes. Tyfus og fejlernæring sender flere i døden, mens uvisheden og ventetiden øger desperationen. Alle troede de ville blive sendt hjem. De er uønskede her, men Tyskland ligger i ruiner, og de allierede besættelsesmagter vil ikke tage dem hjem. De må ikke skrive breve eller modtage post. De interneres som fanger og flyttes i slutningen af 1945 ud i en nybygget lejr af barakker på Amager, hvor der også bygges en skole og en kirke.

I anden del af bogen skifter synsvinklen til den unge konservatorie-studerende Simon, som i foråret 1946 melder sig til at starte et kor i lejren. Hans bevæggrund er uklar for ham selv, måske en mulighed for at udleve ambitionen om selv at skabe et korværk, måske alligevel medlidenhed.

I krigens sidste år får han kontakt til modstandsbevægelsen, og i tilbageblik udrulles hans historie med kammeraterne og tilbage til barndommen. De voldsomme konfrontationer med nazisterne, som også betød likvideringer af unge danske mænd og kvinder, har trukket grænserne hårdt op, og hadet til besættelsesmagten og dens flygtninge, ligger latent i befolkningen.

Arbejdet med koret og barnet Tulla, hvis smukke sangstemme han gribes af, fylder mere og mere i Simons bevidsthed. Hans indblik i forholdene i lejren, uvisheden og desperationen over ikke at kende sin skæbne, som ligger i hvert et ansigt han møder, giver ham en ny forståelse, som står i modsætning til det omgivende samfunds syn på de internerede. Han involveres mere og mere i de enkeltes skæbner, især Tullas, og beslutter sig for at skabe et korværk baseret på medlemmernes traumer og udsagn.

I april 1946 bliver post- og brevspærringen ophævet, hvilket udløser en heftig aktivitet blandt de internerede for at finde overlevende slægtinge og pårørende, i første omgang kun i danske lejre gennem centralkartoteket, men efterhånden også i samarbejde med eftersøgningskontorer i Tyskland. For Simon bliver det altafgørende at koret når at opføre det ambitiøse værk før de spredes for alle vinde.

Anne Lise Marstrand-Jørgensen har skrevet en smuk og klog bog om hvad det vil sige at være et menneske på flugt, men også om hvad det vil sige at være et menneske i det hele taget. Hvad er menneskelighed og hvordan og hvornår udfordres vores medmenneskelighed? – Det er en højaktuel bog, fordi krigens gru, hvorend den udspiller sig lige nu, splitter familier og sender børn og voksne på flugt til en uvis skæbne, hvor de er afhængige af andres/vores goodwill. Det er også en evig aktuel bog, fordi den berører det almenmenneskelige, alle de følelser som vi deler og genkender i hinanden, når vi tør at åbne os for hinanden. Det er en bog om at blive rigere i troen på hinanden og på fællesskabet. Deri ligger håbet.